

Uz sākumlapu > Ģimenes lietas un mantojums > Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Ungārija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Praksē vecāku atbildība (aizgādība) ietver vārda piešķiršanu nepilngadīgam bērnam, rūpēšanos par bērnu un viņa audzināšanu, viņa dzīvesvietas noteikšanu, viņa mantas pārvaldību, tiesības un pienākumus būt par bērna likumīgo pārstāvi un tiesības iecelt aizbildni vai izslēgt jebkuru personu no aizbildnības.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja vecāki nav vienojušies par pretējo vai ja neviens aizbildnības iestādes vai tiesas noteikums neparedz pretējo, vecākiem ir kopīga aizgādība neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā vai vairs nedzīvo kopā.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ungārijā aizbildnība ir juridiski noteikta kārtība, kas nodrošina nepilngadīgo aprūpi, viņu pārstāvību un viņu mantas pārvaldību, ko gadījumā, kad nav neviena vecāka ar aizgādības tiesībām, īsteno ar aizbildnības iestādes iecelta aizbildņa starpniecību. Ikviens var ziņot aizbildnības iestādei par nepieciešamību iecelt aizbildni. Nepilngadīga bērna tuvam radniekam vai personai, kuras aprūpē dzīvo bērns, ir pienākums informēt aizbildnības iestādi par vajadzību iecelt aizbildni, un šāds pienākums ir arī tiesai vai citai iestādei.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki nav vienojušies par pretējo vai ja neviens aizbildnības iestādes vai tiesas noteikums neparedz pretējo, vecākiem ir kopīga aizgādība, pat ja viņi vairs nedzīvo kopā. Atšķirti vecāki var vienoties par vecāku atbildības tiesību un pienākumu sadalījumu, tomēr viņiem ir jānodrošina stabils dzīvesveids savam bērnam (bērna nodošana pārmaiņus viena otru vecāka aprūpē nav iespējama, ja, piemēram, vecāki dzīvo pārāk tālu viens no otra un tas radītu pārāk lielu slogu bērnam). Vecāku vienošanos apstiprina tiesa. Ja vecāki nespēj vienoties par aizgādības tiesību un pienākumu jautājumiem, tiesa izlemj, kuram vecākam būs aizgādības tiesības. Pieņemot lēmumu, tiesa novērtē, kurš no vecākiem spēj labāk nodrošināt bērna fizisko, garīgo un tikumisko attīstību.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja laulība tiek šķirta, pamatojoties uz tiesai rakstiski iesniegtu abu laulāto kopīgu paziņojumu par vēlmi un nodomu šķirt laulību, pieteikumā ietver vecāku vienošanos par aizgādības jautājumu. Tiesa apstiprina vienošanos, pieņemot galīgu nolēmumu laulības šķiršanas procedūrā, jo laulību nevar šķirt uz abpusējas vienošanās pamata, ja nav šādas rakstiskas vienošanās.

Nepieciešamības gadījumā, kad tiek šķirta laulība, tiesai jāpieņem lēmums par aizgādību, pat ja nav iesniegts pieteikums par aizgādību. Pirmās instances tiesas spriedums, ja tas netiek apstrīdēts, kļūst galīgs tikai 15. dienā pēc pārsūdzības iesniegšanas termiņa beigām.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Laulātie var vērsties pie **mediatora** pirms laulības šķiršanas tiesvedības uzsākšanas vai tiesvedības laikā, brīvprātīgi vai pēc tiesas ierosmes, lai, abpusēji vienoties, atrisinātu jebkādas strīdus saistībā ar viņu attiecībām vai laulības šķiršanu, piemēram, jautājumu par vecāku atbildību. Laulātie mediācijā panāktu vienošanos var sagatavot iekļaušanai tiesas izlīguma procedūrā. Lai nodrošinātu, ka vecāku atbildība tiek īstenota pienācīgi un ar nepieciešamo vecāku sadarbīšanos, tiesa un/vai aizbildnības iestāde savā procedūrā (pēc pieprasījuma vai pēc savas ierosmes un jautājumos, kas ir nodoti tās kompetencē) var uzdot vecākiem piedalīties mediācijā, lai nodibinātu atbilstošu sadarbību starp vecāku, kuram ir aizgādība, un vecāku, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, un nodrošinātu atsevišķi dzīvojošā vecāka tiesību ievērošanu.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Strīda gadījumā tiesa izlemj, kuram no vecākiem piešķirt aizgādību, pirms tam uzklaustot abus vecākus un — pamatos gadījumos — bērnu. Tiesa var nolemt piešķirt pilnīgu aizgādību vienam no vecākiem vai nolemt, ka vienam no vecākiem jāīsteno konkrētas aizgādības tiesības un pienākumi un otram vecākam jāīsteno citas šādas tiesības un pienākumi. Tiesa var pilnvarot vecāku, kurš dzīvo atsevišķi no sava bērna, pildīt konkrētus pienākumus saistībā ar bērna aprūpi un audzināšanu vai — izņēmuma kārtā — pilnīgi vai daļēji pārvaldīt bērna mantu un būt par bērna likumīgo pārstāvi jautājumos, kas saistīti ar bērna mantu. Tiesa var ierobežot vai atņemt tiesības lemt par kādu būtisku jautājumu, kas skar bērna nākotni, ja tas ir bērna interesēs. Tomēr tiesa nevar piešķirt kopīgu aizgādību, jo to var noteikt tikai pēc vecāku vienošanās, kuru tiesa var apstiprināt.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Nē. Ja tiesa piešķir aizgādību vienam no vecākiem, vecāks, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, var turpināt īstenot savas vecāku atbildības tiesības būtiskos jautājumos, kas skar bērna nākotni. Par šādiem būtiskiem jautājumiem uzskata vārda piešķiršanu un maiņu nepilngadīgam bērnam, bērna dzīvesvietas noteikšanu, ja tā atšķiras no vecāka dzīvesvietas, bērna dzīvesvietas noteikšanu ārvalstīs ilgtermiņa uzturēšanās vai apmešanās uz dzīvi nolūkos, bērna valstspiederības maiņu un bērna skolas un karjeras izvēlēšanos.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tiesa nevar noteikt kopīgu aizgādību, tā var tikai apstiprināt vecāku vienošanos par šādu aizgādību laulības šķiršanas procedūrā, ņemot vērā bērna intereses. Šāda apstiprinājuma nosacījums ir šķirtajiem vecākiem nodrošināt stabili dzīvesveidu viņu bērnam, kamēr viņi īsteno kopīgu aizgādību. Ja tiesa uzskata, ka tas nav iespējams, tā var neapstiprināt vienošanos. Tomēr situācijās, kurās ir vajadzīga tūlītēja rīcība, viens vecāks var rīkoties neatkarīgi, un viņam ir nekavējoties jāinformē otrs vecāks (piemēram, par steidzamu medicīnisku iejaukšanos).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Aizgādības jautājumos jūs varat vērsties aizbildnības iestādē vai tiesā atkarībā no tā, vai jums kā vecākiem ir strīds par kopīgas aizgādības īstenošanu, vai arī aizgādība ir jānosaka tiesai.

Prasība jāceļ atbildētāja dzīvesvietas tiesā (vai, ja tās nav, atbildētāja uzturēšanās vietas tiesā) vai laulāto pēdējās kopīgās dzīvesvietas tiesā.

Prasība jāceļ, iesniedzot rakstisku pieteikumu kompetentajai tiesai. Attiecībā uz tiesvedības ierosināšanu un pieteikumu saturu lūdzam skatīt arī sadaļu “**Kā rīkoties?**”. Jānorāda ne tikai prasītā vispārīgā informācija, bet arī ziņas par laulības noslēgšanu un laulībā dzimušajiem un dzīvi esošajiem bērniem, un jautājumos, kas saistīti ar vecāku atbildību, pieteikumam jāpievieno arī bērnu dzimšanas apliecības.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesvedība lietās par aizgādības tiesību noteikšanu un bērna nodošanu trešās personas aprūpē

Ja šķirtie vecāki nav vienojušies, tiesa pēc pieprasījuma vai pēc savas ierosmes izlemj, kuram no vecākiem piešķirt aizgādību. Pieņemot lēmumu, tiesa ņem vērā bērna intereses un novērtē, kurš no vecākiem spēj labāk nodrošināt bērna fizisko, garīgo un tikumisko attīstību.

Prasību par to, lai noteiktu, kuram no vecākiem būtu jāīsteno vecāku atbildība vai aizgādība, vai par individuālu aizgādības tiesību izmaiņu noteikšanu, bērna nodošanu trešās personas aprūpē vai šādas nodošanas maiņu var celt vecāks vai aizbildnības iestāde. Šāda prasība jāceļ vienam no vecākiem pret otru vecāku vai aizbildnības iestādei pret abiem vecākiem. Prasība par bērna nodošanas trešās personas aprūpē maiņu jāceļ pret personu, kurai bērns nodots. Tiesvedības laikā tiesai jāuzklausā abi vecāki, un pamatotos gadījumos vai pēc bērna pieprasījuma jāuzklausā arī bērns. Ja bērns ir vismaz 14 gadus vecs, tiesa var lemt par bērna aizgādību un bērna nodošanu aprūpē tikai ar viņa piekrišanu, izņemot, ja bērna izvēle apdraud viņa attīstību. Tiesa var noteikt vecākiem pienākumu vērsties pie mediatora, lai nodrošinātu, ka vecāku atbildība tiek pienācīgi īstenota un ka vecāki vajadzības gadījumā sadarbojas, lai to nodrošinātu.

Aizbildnības iestādes procedūra ar kopīgu aizgādību saistītā strīdā

Ja vecāki nespēj vienoties par jautājumiem, kas saistīti ar kopīgu aizgādību (neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā vai atsevišķi), jebkurš no vecākiem var prasīt, lai aizbildnības iestāde pieņem lēmumu, izņemot jautājumus, kas skar apziņas brīvību vai reliģijas brīvību.

Ja šķirti vecāki, kuriem ir tiesības kopīgi īstenot aizgādību, vienojas savā starpā sadalīt tiesības un pienākumus vai par to, ka nākotnē aizgādības tiesības īsteno viens no viņiem, aizbildnības iestāde pēc viņu pieprasījuma šo vienošanos ieraksta protokolā. Protokolā ir arī jāieraksta vienošanās par to, kurš no vecākiem audzinās bērnu, un fakts, ka vecāki kopīgi īsteno aizgādības tiesības būtiskos jautājumos, kas skar bērna nākotni, izņemot, ja tiesa ir noteikusi citādi.

Vecāki ir jāinformē, ka viņi var mainīt savu vienošanos un ka vienošanās spēks nav tāds pats kā tiesas lēmumam, kas pieņemts laulības šķiršanas procedūrā vai procedūrā, kura ierosināta aizgādības noteikšanai.

Laulības šķiršanas procedūrās tiesa pēc savas ierosmes provizoriski lemj par jautājumiem, kas saistīti ar nepilngadīga bērna nodošanu aprūpē un bērna palikšanu pie kāda no vecākiem vai trešās personas, par aizgādības tiesību pagarināšanu vai ierobežošanu vai par saskarsmi starp kādu no vecākiem un bērnu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Attiecībā uz šo jautājumu lūdzam skatīt arī sadaļu "Kā rīkoties?".

Tiesvedībā par aizgādības atņemšanu vai atjaunošanu un tiesvedībā par bērna nodošanu un ievietošanu aprūpē vai piekļuves tiesībām pusēm piešķir tiesības uz maksājumu atlikšanu neatkarīgi no viņu ienākumiem un finanšu stāvokļa. Tiesības uz maksājumu atlikšanu nozīmē, ka visas nodevas un citas izmaksas, kas rodas tiesvedības gaitā, pušu vietā avansā sedz valsts, bet zaudējušai pusei avansā segtās izmaksas ir jāatmaksā valstij tiesvedības beigās.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, tiesvedībā par aizgādību pieņemtus lēmumus var pārsūdzēt saskaņā ar vispārējiem noteikumiem. Pārsūdzību iesniedz vecāks vai bērns. Termins pārsūdzības iesniegšanai ir 15 dienas, sākot no lēmuma paziņošanas dienas.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Lai izpildītu lēmumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, *pirmās instances tiesa* vai — attiecībā uz ārvalstu tiesas lēmumu (tiesas izlīgumu), kas apstiprināts saskaņā ar 42. pantu Padomes Regulā (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu (Regula (EK) Nr. 2201/2003) — *rajona tiesa, kas darbojas bērna vai personas, kurai ir piemērojams izpildes lēmums, pastāvīgās dzīvesvietas apgabaltiesas ēkā*, vai Budas Centrālā rajona tiesa (*Budai Központi Kerületi Bíróság*) Budapeštā izdod izpildes rīkojumu. Kad tiek izpildīts tiesas lēmums (tiesas apstiprināta vienošanās) par bērna nodošanu un ievietošanu aprūpē, tiesa aicina personu, kurai lēmums ir piemērojams, izpildīt savu pienākumu brīvprātīgi, nosakot attiecīgu termiņu; ja lēmums netiek izpildīts, tiesa izdod rīkojumu par bērna nodošanu aprūpē ar policijas palīdzību.

Bērns jānodod personai, kura prasa izpildi, vai, ja šādas personas nav, viņas pārstāvim, ko apstiprinājusi aizbildnības iestāde, vai aizbildnības iestādei. Kad bērnu nodod aprūpē, personai, kurai ir pienākums bērnu nodot, ir jāinformē persona, kas bērnu pārņem, par bērna veselības stāvokli un jebkuriem citiem apstākļiem, kuru nezinašana var apdraudēt bērna dzīvību vai fizisko integritāti.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Lēmumus, kas pieņemti dalībvalstī vecāku atbildības jautājumā, tiesas Ungārijā atzīst bez jebkādas īpašas procedūras. Lēmuma būtību nevar pārskatīt nekādos apstākļos.

Tomēr jebkura ieinteresētā persona var iesniegt kompetentajai tiesai pieteikumu, prasot, lai tiek pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt lēmumu.

Izpilde

Lēmums par vecāku atbildības īstenošanu, kas pieņemts dalībvalstī un ir izpildāms attiecīgajā dalībvalstī un kas ir ticis izsniegts, tiek izpildīts Ungārijā, ja to pasludina par izpildāmu Ungārijā pēc jebkuras ieinteresētās personas lūguma.

Tiesa vai kompetentā iestāde dalībvalstī, kurā lēmums pieņemts, pēc jebkuras ieinteresētās personas lūguma izdod apliecību saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 42. pantu.

Rajona tiesa, kas darbojas bērna vai personas, kurai ir piemērojams izpildes lēmums, pastāvīgās dzīvesvietas apgabaltiesas ēkā, vai Budas Centrālā rajona tiesa Budapeštā izdod izpildes rīkojumu, pamatojoties uz citā valstī pieņemtu lēmumu (tiesas izlīgumu), par kuru izdota šāda apliecība.

Ārvalstu tiesas lēmums ir izpildāms, ja lēmums atkarībā no tā veida atbilst turpmāk norādītajam: tas ir tiesas spriedums, kurā konstatēts pārkāpums civilprocesā; kriminālprocesā tas ir tiesas sprieduma daļa, kurā konstatēts saistītās civilprasības pārkāpums, vai arī tas ir tiesas apstiprināta vienošanās.

Pamatojoties uz izpildes rīkojumu, izpildes procedūra notiek saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem par izpildi.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Lēmumus, kas pieņemti dalībvalstī, tiesas Ungārijā atzīst bez jebkādas īpašas procedūras. Lēmuma būtību nevar pārskatīt nekādos apstākļos.

Tomēr jebkura ieinteresētā persona var iesniegt kompetentajai tiesai pieteikumu, prasot, lai tiek pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt lēmumu.

Jebkura puse var pārsūdzēt lēmumu, kas pieņemts attiecībā uz pieteikumu par izpildāmības deklarāciju.

Pārsūdzība jāiztiesā saskaņā ar noteikumiem, kas reglamentē tiesvedību.

Izpildāmības deklarāciju var pārsūdzēt, iesniedzot pieteikumu viena mēneša laikā no deklarācijas izsniegšanas. Ja puse, pret kuru tiek prasīta izpilde, pastāvīgi dzīvo citā dalībvalstī (nevis Ungārijā), termiņš pārsūdzības iesniegšanai ir divi mēneši no deklarācijas izsniegšanas pusei personīgi vai viņas dzīvesvietā. Termiņa pagarinājumu attāluma dēļ nevar piešķirt.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Ungārija ir pievienojusies 1996. gada 19. oktobra Hāgas Konvencijai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kurā ir ietverti noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem, un šādus noteikumus ietver arī konkrēti divpusēji savstarpējas palīdzības līgumi.

Saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem individuālie tiesību akti, kas piemērojami bērnam, reglamentē attiecības starp vecāku un bērnu atbilstoši ģimenes tiesībām, tātad jo īpaši vārda došanu bērnam, bērna nodošanu aprūpē, aprūpi un tiesisko pārstāvību un bērna mantas pārvaldību, izņemot uzturēšanas pienākumus. Attiecībā uz bērna ģimenes stāvokli un bērna attiecībām ar viņa vecākiem, kuras reglamentē ģimenes tiesības, attiecībā uz bērnu, kurš ir Ungārijas valstspiederīgais vai kurš dzīvo Ungārijā (izņemot uzturēšanas pienākumus), jāpiemēro Ungārijas tiesību akti, ja tas ir izdevīgāk bērnam.

Lapa atjaunināta: 04/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.